

Indhold

Den vestlige verden	7
Revolutionerne (kap 22).....	7
Den amerikanske revolution.....	8
Den franske revolution	10
Den franske republik.....	12
Napoleons kejserrige	14
Haitis revolution.....	16
Den industrielle revolution (kap 23)	18
Storbritannien.....	18
Uden for Storbritannien.....	20
Sociale forhold	21
Ideologier i Europa (kap 24)	24
Reformationer i Storbritannien	26
Revolutioner i Frankrig	26
Martsrevolutionen i Centraleuropa 1848.....	27
Foreningen af Italien.....	27
Foreningen af Tyskland.....	28
Moderniseringen af Rusland.....	29
Den voksende urbane sektor	30
Nationalisme og socialisme (kap 24).....	33
Det Tyske Rige.....	33
Republikken Frankrig	33
Storbritannien.....	34
Østrig-Ungarn	34
Jøder og antisemitisme.....	35

Kommunisme i Kina (kap 32)	126
Singapore, Hong Kong, Taiwan og Sydkorea (kap 32).....	128
Japan	129
Meiji (kap 26).....	129
Vejen mod ultranationalisme (kap 29)	132
Krig mod Kina (kap 29).....	133
Genopbygning som verdensmagt (kap 31).....	134
Efter den Kolde Krig (kap 31)	135
Migrationer i 1800-tallet (kap 26).....	135
Stillehavet	137
Australien (kap 27)	137
Verden i globalt perspektiv (kap 34)	138
Konflikter og fred	138
De Forenede Nationer	138
Irakkrigen	139
Den multipolære verdensorden	140
Terrorisme	140
Masseødelæggelsesvåben	141
Indbyrdes afhængighed	142
Multinationale selskaber	142
Industrialisering	143
Den grønne revolution.....	143
Økonomisk og politisk globalisering	144
Byernes betydning	145
Urbanisering.....	145
Overbefolkning	145
Forskellen mellem rig og fattig	145

beskatning og udøvelse af loven. Man indførte en **repræsentativ regering** med senatorer og mænd i kongressen, der skulle være den lovgivende magt, og en valgt **præsident** til at lede landet. Centralregeringen byggede på **Montesquieus tredeling af magten**, den lovgivende, dømmende og udøvende magt. Dette balancerede de forskellige grene af magten, og den føderale centralregering blev ligeledes holdt i balance af de enkelte stater. **Konstitutionen**, der blev udarbejdet af dette, skabte debat i samfundet. **Antiføderalister** mente, at den tog for meget magt fra de enkelte stater og begrænsede den personlige frihed. **Føderalisterne** imødekom dette ved **konstitutionens første 10 tillæg**, der blev vedtaget af kongressen i 1789. Tillæggene blev ratificeret i 1791 og samlet i **the Bill of Rights**, der beskyttede individets frihed. Denne byggede delvist på tidligere engelsk lovgivning, som den engelske **Bill of Rights** af 1689, samt fra naturlovsteoriene om ytrings-, press- og trosfrihed. Mange sorte amerikanere deltog i valget om ratificeringen af konstitutionen. Slaveri blev forbudt på føderalt territorie i 1789, derefter eksporten af slaver og til sidst importen af slaver i 1808 i alle stater.

Den franske revolution

Perioder: 1789-1791

Baggrund: Forsøg på at øge skatterne under **Ludvig XV** (r 1715-1774) for at imødekomme udgifterne fra den **østrigske arvefølgekrig** og **syvårskrigen** mødte modstand hos adelen i parlamentet, der frygtede at få frataget sin skattefrihed. Lignende forsøg i 1776 resulterede i, at regeringen var nødsaget til at låne penge fra udlandet for at betale for udgifterne i den amerikanske uafhængighedskrig. I 1780'erne gik halvdelen af indtægterne til tilbagebetaling af den stigende gæld. Mindre end 20 % gik til administration og infrastruktur, hvilket var en umulig økonomisk situation. Modsat England og Holland havde Frankrig ikke en nationalbank, papirøkonomi eller nogen måde at skabe kredit på, og derfor kunne man heller ikke printe flere penge for at skabe inflation. Dette resulterede i, at regeringen ikke havde andre muligheder end at øge skatterne i 1786. Øgede skatter kunne kun lade sig gøre ved større reformer af det gammeldags skattesystem, hvilket ville skabe social og politisk uro. Monarkiet havde ligeledes mistet en stor del af sin indflydelse under **Ludvig XV**, der i stedet for at vælge en elskerinde blandt adelen, valgte **Madame de Pompadour** fra borgerskabet. Fra 1745-1750 havde hun stor indflydelse på blandt andet at bryde alliancen med Preussen og danne en ny med Østrig. Fordi hun var borgerlig og ikke adelige skabte dette modstand mod monarkiet, der ikke længere virkede guddommeligt. Da **Ludvig XVI** (r 1774-1792) overtog, var han ikke i stand til at kvæle oppositionen, selvom han var villig til at indgå reformer.

Nationalforsamlingen: For at imødegå problemerne med økonomien og skatterne foreslog finansministeren at indføre skatter på jordejendom og at skabe provinsielle forsamlinger for at administrere skatter. Han fik også overtalt **Ludvig XVI** til at indkalde vigtige adelige og gejstlige til en forsamling i 1787 for at få støtte til forslagene. Disse mente, at så store skattereformer krævede, at det blev godkendt af **stænderforsamlingen**, som bestod af samfundets tre stænder, hvilket ikke var sket siden 1614. **Ludvig XVI** valgte at afvise forsamlingen og indførte nye skatter. Parlamentet erklærede skatterne for ugyldige. Da **Ludvig** forsøgte at sende dommerne i eksil, opstod der protester over hele landet. Investorer ville ikke længere låne Frankrig penge. I juli 1788 måtte **Ludvig** give efter og indkaldte stænderforsamlingen. Første måtte stænderne vælge repræsentanter på lokalt niveau, derefter på regionalt niveau. De **gejstlige** valgte sognepræster fremfor kirkeledere for at vise utilfredshed med hierarkiet i kirken. **Adelen** valgte primært konservative fra provinser, der var knap så rige og som havde en stor adel, mens en tredjedel var liberale. De **borgerlige** valgte primært advokater og embedsmænd med

sygdom for at begrænse befolkningstallet, eller ved at mænd og kvinder måtte giftes senere i livet. Økonomen **David Ricardo** (1772-1823) byggede videre på den tanke og sagde med den **jernhårde lønningslov**, at den stigende befolkningsvækst ville få lønnen til at falde til subsistensniveau. De viste sig at tage fejl, men mange samtidige var i tvivl om resultatet af stigningen i økonomisk vækst og befolkningstallet.

Uden for Storbritannien

Perioder: Ca. 1800-1913

Geografi: Kontinentaleuropa og USA.

Variationer: I 1750 havde stort set alle større lande den samme grad af industrialisering. Efter 1800 begyndte Storbritannien at føre, hvor føringen steg yderligere fra 1830 og 1860. Kontinentaleuropa og USA begyndte at bruge den britiske industrialiseringsmodel i løbet af 1800-tallet. Belgien blev selvstændigt fra Nederlandene i 1831 og begyndte industrialiseringen mellem 1830-1860. Frankrigs industrialisering skete gradvist over en lang periode uden nogen egentlig revolution. Tyskland og USA startede **den anden industrielle revolution** efter 1860 og begyndte at tage føringen. I Øst- og Sydeuropa skete industrialiseringen generelt senere, men både Østrig-Ungarn, Italien og Rusland havde fremskridt efter 1880. Indien og Kina formåede dog ikke at industrialisere sig på samme måde, som stort set alle europæiske lande gjorde. Japan var dog en undtagelse, da denne blev tvunget til at åbne op for vesten i 1850'erne og efterfølgende tog vestlig teknologi til sig, hvorefter der skete en væsentlig industrialisering.

Udfordringer for Kontinentaleuropa: Selvom Storbritannien var foran fra 1780'erne, så var Kontinentaleuropa tæt følgende. Dette ændrede sig dog efter 1815. Der havde ikke været ført nogen krig på britisk grund i den tidlige industrialisering og de kunne derfor beholde deres momentum. Derimod havde krigene, der fulgte den franske revolution, givet problemer med handel, inflation og social uro på fastlandet. Krig ødelagde også kommunikation med Storbritannien, således man ikke fik del i de teknologiske landvindinger med det samme, og man faldt derfor bagud. Britiske varer begyndte at dominere handlen i hele verden. Den britiske teknologi var meget avanceret, så det ikke kunne bruges af hele verden. **Dampmaskiner** blev dyre og krævede store investeringer i jern- og kulindustrien, samt jernbaner efter 1830. Mange af landene havde dog en lang tradition med kapitalistiske handelsmænd og dygtige håndværkere, der gjorde det muligt at deltage fortsat. Kapitalisterne behøvede heller ikke at opfinde deres egen teknologi, men kunne låne den. Derudover havde mange af landene stærke regeringer, der kunne tvinge industrialiseringen igennem.

Udbredelse af industrialisering: Indtil 1825 var det forbudt for håndværkere og mekanikere at forlade Britannien, indtil 1843 også at eksportere maskiner. Nogle slap dog ud alligevel. **William Cockerill** begyndte at bygge maskiner til bomuldspindere i Belgien i 1799. Hans søn, **John Cockerill**, startede en stor industrivirksomhed i Liège i Belgien i 1817, som producerede maskiner, dampmaskiner og lokomotiver. Derudover byggede han også jernfabrikker og kulminer. Derfra spredtes industrialiseringen til resten af Europa ved at folk begyndte at arbejde for ham, hvorefter de startede deres egne virksomheder. Han fik også ofte nyheder om teknologi fra Storbritannien. **Fritz Harkort** (1793-1880) var imponeret over den britiske industri og besluttede sig for selv at bygge dampmaskiner i Ruhr-dalen. Arbejdere importerede han fra England sammen med mange materialer. Det gav store økonomiske vanskeligheder, men det lykkedes

Revolutionen kulminerede i oktober 1905 med en generalstrejke, der fik regeringen til at kapitulere. Zar **Nikolaj II** (r 1894-1917) indførte **Oktobermanifestet**, der gav borgerrettigheder og indførte **Duma**, der var et valgt lovgivende organ. Dumaen fik kun begrænset indflydelse, hvilket skuffede den liberale middelklasse. I 1907 blev **valgloven** omskrevet, så den tilgodeså den ejende klasse. Dermed ville zaren få loyale medlemmer i dumaen. I 1914 var Rusland delvist moderniseret, et konservativt konstitutionelt monarki og et bondebaseret men dog industrialiserende samfund.

Den voksende urbane sektor

Tæmning af byen: Med dampmaskinen var man ikke længere afhængige af energi fra strømme og floder, så ved 1800 var der incitament til at bygge nye fabrikker i byerne, som havde bedre fragtfaciliteter, og større arbejdsstyrke. Som industrien voksede var der derfor også en hurtig ekspansion af allerede overbefolkede byer. I 1820-30 begyndte man i England og Frankrig at bekymre sig om byernes tilstande. Den koncentrerede urbane befolkning levede uhygiejnisk og under kummerlige forhold med kloakker og afløbsrender som løb langs eller i midten af vejene. Den engelske embedsmand, **Edwin Chadwick**, som fulgte **Jeremy Bentham**s (1748-1832) utilitarisme, mente, at man kunne undgå død og sygdomme, ved at rydde op i det urbane miljø. I 1848 lagde hans rapport grundlaget for Englands første offentlige **sundhedslov**, hvilket bl.a. var medvirkende til at bygge moderne, sanitære systemer. O. 1860-70 gjorde europæiske byer store fremskridt indenfor vandforsyning og kloaksystemer, og sundheden blev bedre. Et gennembrud kom med **Louis Pasteur**s bakterieteori. **Pasteur** begyndte at studere gæringsprocessen for bryggeri i 1854. Han fandt ud af at væksten af levende organismer i øl, kunne undertrykkes gennem varme – **pasteurisering**. I 1870 havde hans arbejde, og andre, klart fastslået forbindelsen mellem bakterier og sygdom. Over de næste 20 år identificerede forskere organismer som var skyld i sygdomme. Opdagelsen ledte til udviklingen af en række effektive vacciner. Kirurger brugte **Pasteur**s teorier på hospitalerne, og steriliserede instrumenter, tøj osv. Disse bedrifter reddede millioner af liv, og dødsraten faldt drastisk, da man nu kunne kurere tidligere dødelige sygdomme. Mere effektiv byplanlægning forbedrede endvidere forholdene i byerne efter 1850. Paris ledte vejen under **Napoleon III**, som mente at en genopbygning af byen kunne sikre arbejde, forbedre boligforhold og glorificere hans imperium. **Baron Georges Haussmann** (1809-1884) fra Alsace stod for projektet. Efter 20 år var byen transformeret med nye veje, parker, åbne pladser og frisk vand. Genopbygningen af Paris stimulerede moderne urbanisme i Europa, særligt efter 1870. Udvikling af offentlig transport var også af stor betydning for de urbane leveforhold, og o. 1870 autoriserede mange europæiske byer private selskaber til at drive hestevogne, som var blevet udviklet i USA. I 1890'erne tog lande i Nordamerika og Europa en anden amerikansk opfindelse til sig – den elektriske sporvogn – hvilke var hurtigere, billigere end hestevogne.

Nye sociale hierarkier og middelklassen: Efter 1850 blev arbejderlønninger forbedret, og de steg for de flestes vedkommende indtil 1914. Med disse forhold blev de rigide sociale strukturer fra Europas gamle regimer nedbrudt og ledte til en større social lighed. Trængsler og fattigdom fortsatte dog. I de fleste industrialiserede lande gik 50-60% af den nationale indkomst til de rigeste 20% af befolkningen. Skellet mellem rig og fattig fortsatte således. Denne kløft mellem klasserne holdt ved til dels pga. den industrielle og urbane udvikling, som splittede samfundet mere fra at være en enhed til en mangfoldighed. Økonomisk specialisering havde skabt nye sociale grupper, mange nye erhverv udvikledes, og hierarkiet blev forvirrende. Middelklassens mangfoldighed var slående for det 20. Århundrede. Den **øvre middelklasse** bestod primært af succesfulde handelsfamilier, og den steg i indkomst og tabte med tiden sin radikalisme fra 1848, hvilket havde givet den aristokratiske træk. **Middel-middelklassen** var langt større, og bestod af

slaverne i Rusland. I 1908 annekterede Østrig Bosnien og Hercegovina for at forhindre serbisk ekspansion. Serbien kunne dog intet gøre uden russisk støtte. Den **første** og **anden** nationalistiske **Balkankrig** i 1912 og 1913 smed den sidste tilstedeværelse af Osmannerriget ud af Europa. Dette skabte håb for nationalisterne og frygt for østrigerne om, at Østrig-Ungarn ville blive splittet. Blandt disse spændinger blev arvingen til Østrig-Ungarn, ærkehertug **Franz Ferdinand** og hustrøen **Sophie**, **snigmyrdet** ved et besøg i Sarajevo den 28. juni 1914. Dette fik Østrig-Ungarn til at stille et ultimatum den 23. juli om at Serbien skulle underlægge sig Østrig. Dette svarede Serbien undvigende på, hvilket fik Østrig til at mobilisere og erklære krig mod Serbien den 28. juli. Dette lod sig kun gøre med Tysklands støtte. **Vilhelm II** og kansleren **Theobald von Bethmann-Hollweg** var klar over, at krig mellem Rusland og Østrig var sandsynlig, men **Bethmann-Hollweg** håbede på, at Storbritannien ville forblive neutral ved en eventuel krig med Rusland og dermed også Frankrig. Da Østrig bombarderede Beograd den 28. juli, begyndte zar **Nikolaj II** af Rusland at foretage en delvis mobilisering mod Østrig-Ungarn, men fandt ud af, at dette ikke kunne lade sig gøre, da de således skulle mobilisere mod både Østrig og Tyskland. Det blev derfor en fuld mobilisering og den 29. juli blev der erklæret krig mod begge. Tyske generaler forberedte sig også på en tofrontsrig. **Schlieffen-planen** byggede på, at man hurtigt skulle slå Frankrig ud ved at invadere igennem det neutrale Belgien og besætte Paris før man kunne kæmpe mod Rusland. Den 3. august invaderede Tyskland **Belgien**. 4. august erklærede **Storbritannien** krig mod Tyskland. I august begyndte størstedelen af befolkningerne i de enkelte lande at tilslutte sig idéen om krig igennem patriotisk nationalisme. Man troede, at krigen ville være overstået omkring jul.

Krigen går i hårdknude: Den belgiske hær valgte at forsvare deres hjemland og gik sammen med den britiske hær tæt på den fransk-belgiske grænse. Den hurtige erobring af Paris mislykkedes og i slutningen af august stod tyskerne overfor en stor krigsfront i sommerheden. Den 6. september angreb Frankrig et hul i Tysklands front i **slaget ved Marne** og smed i 3 dage alt hvad de havde imod dem. Regeringen inddrog endda alle taxier i Paris for at kunne transportere nye tropper til fronten konstant. Tyskland måtte vige tilbage og Frankrig var indtil videre reddet. De to hæere gravede sig ned i skyttegrave for at beskytte sig mod maskingevær. Dermed blev der dannet to parallelle og uafbrudte skyttegrave fra den belgiske kyst til den schweiziske grænse. I november 1914 tog dødsraten alvor fart. Først bombarderede man et område for at løsne det op, derefter sendte man soldater over skyttegravene for at klare resten. Dette fik blandt andet soldaten **Erich Remarque** til at skrive **Intet Nyt Fra Vestfronten** (1929). Skyttegravskrigen dræbte mange men vandt kun meget lidt territorie. Franske og britiske offensiver i 1915 gav ikke mere end 5 km fra fjenden. **Slaget ved Somme** i sommeren 1916 vandt briterne og franskmændene 200 km² for prisen af 600.000 døde eller sårede mod 500.000 tabte tyske soldater. **Slaget ved Verdun** kostede 700.000 mænd på begge sider. 1917 var ligeledes et meget blodigt år. På **østfronten** endte man ikke i formålsløs skyttegravskrig. Rusland rykkede med det samme ind i Østtyskland men fik hurtigt store tab i **slaget ved Tannenberg** i august 1914 og **slaget ved de Masuriske Søer** i september. Tyskland og Østrig fik omvendt Ruslands fremskridt fra 1914, da de fik Rusland til at trække sig tilbage i 1915. 2,5 millioner russere blev dræbt, såret eller tilfangetaget. Italien, der var medlem af **Tripelalliancen** af 1882 og havde erklæret sig neutral i 1914, skiftede i maj 1915 side og sluttede sig til **Tripelententen** i håb om at vinde noget af Østrigs territorium. I oktober 1914 sluttede Osmannerriget sig med Østrig og Tyskland, der nu blev kaldt **Centralmagterne**. Bulgarien sluttede sig til Osmannerriget i september 1914 for at hævne sig på Serbien.

Krigen bliver global: Det **Ungtyrkiske parti** var pro-Tyskland, fordi Tyskland havde hjulpet med at reformere osmannernes hær og at bygge vigtige jernbaner. Derudover var det også en mulighed for at hævne sig på